

سرگ کشیدن در اسرار

کیمیاگران!

بهاره جلال وند - حسین معظمی | عکاس: اعظم لاریجانی

مطمئنم که تا حالا برای یک بار هم که شده تیل‌های شیشه‌ای را توی دستانتان گرفته‌اید و به رنگ‌هایی که انگار داخل شیشه با باد می‌چرخند نگاه کرده‌اید. مطمئنم از خودتان پرسیده‌اید که این پره‌های نازک رنگ چطور درست وسط این گوی شیشه‌ای گیر افتاده‌اند؟ چطور دور خودشان می‌چرخند؟ این تازه یک تکنیک ساده در شیشه‌گری است. قبل از خواندن این گزارش به عکس‌ها نگاه کنید؛ به باغ‌های شیشه‌ای وسط تیل‌های بزرگ، به مجسمه‌ها و حجم‌هایی که از توری شیشه‌ای و شفاف ساخته شده‌اند. حالا اگر می‌توانید این گزارش را نخوانید!

وقتی استاد تیله می‌سازد!

راستش با ترس و لرز به استاد **حیاس** زنگ زد. دورادور کارهایش را می‌شناختم و می‌دانستم یکی از هنرمندترین استادان شیشه‌گری ایران است. حالا می‌خواستم یک روز به کارگاهش بروم و از خواهش کنم تیله‌ای برایم بسازد!

اما استاد آن قدر راحت، خوش‌رو و صمیمی خواهش‌م را پذیرفت که غافلگیر شدم. (باور کنید چنین آدم‌هایی هنوز هم هستند!)

وقتی به کارگاه شلوع و کوچکش رفتم، فهمیدم چرا. او عاشق کارش بود. آن قدر که مثل پدرهایی که از حرف زدن دربارهٔ بچه‌های نابغه‌شان سیر نمی‌شوند، او هم از حرف زدن دربارهٔ شیشه‌گری سیر نمی‌شد. دلش می‌خواست همهٔ آدم‌ها این موجود جادویی ظریف و فوق‌العاده را بشناسند. دلش می‌خواست ایران دوباره در قلعهٔ شیشه‌گری دنیا بایستد. می‌گوید دوباره، چون ایران یکی از نخستین کشورهای دنیا بوده که در هزاره‌های پیش از میلاد صنعت شیشه‌گری داشته است.

نمونه‌هایی از شیشه‌گری در ایران باستان

متوجه هستید که
یک تیله و نه یک مسمه یا یک
مجم هنری پیچیده، درست مثل اینکه
از یک پروفیسور ریاضی بخواهی به
تو جمع یا تفریق یاد بدهد!

ایران و مصر هر دو ادعا دارند که نخستین تمدنی بوده‌اند که شیشه‌گری را به وجود آورده است. تحقیقات زیادی دربارهٔ تاریخچهٔ شیشه‌گری در مصر شده است اما در ایران ما تحقیق مفصل و کافی نداریم کاش یکی از شما بالاخره این کار را انجام بدهد!

حتی می‌گویند شیشه‌گرهای جزیره «مورینوی» ایتالیا که مشهورترین شیشه‌گرهای جهان هستند، این صنعت را از ایرانی‌ها یاد گرفته‌اند. جالب است که هنوز هم از نقش‌ها و رنگ‌های ایرانی در ساخت اشیای شیشه‌ای استفاده می‌کنند.

جادوی ماده بی‌ریخت!

اشتباه نکنید! «بی‌ریخت» اینجا یک جور ناسزا نیست. یک اصطلاح علمی است. شیشه جامد است، اما وقتی ذوب می‌شود ریخت مشخصی ندارد و می‌تواند به هر شکلی در بیاید: یک لیوان آب یا یک شیشه عطر یا یک مجسمه پیچیده و حتی یک باغ گل! اما اول یک تیلۀ ساده می‌سازد. چیزی که به نظر ما واقعا هیجان انگیز و جادویی است. او میله‌های شیشه‌ای را روی حرارت مستقیم ذوب می‌کند و رنگ‌های سفید، سبز و قرمز را مثل یک میله باریک دور آن می‌پیچد. لا به لای رنگ‌ها از شیشه بی‌رنگ استفاده می‌کند. می‌گوید: «برای اینکه رنگ‌ها از هم جدا بشوند.» حالا فقط یک میله بسیار باریک پیچ پیچی سه رنگ داریم. استاد با ذوب کردن شیشه بی‌رنگ و چرخاندن یکنواخت، شیشه را دور میله‌ای رنگی می‌پیچد و به آن فرم کروی می‌دهد. جادو آغاز می‌شود. رنگ‌ها از هم باز می‌شوند؛ پره‌های نازک چرخان. تیلۀ آماده است. حالا باید دوباره به کوره برود تا محکم بشود.

عینک نور اضافه را می‌گیرد و به ما اجازه می‌دهد بینم وسط شعله‌های آتش چه اتفاقی می‌افتد!

رویاندن گل در میان شیشه

استاد حیاس می‌گوید: «عینک‌هایتان را بزنید.»

می‌خواهم این یکی را خیلی خوب ببینید. بعد نشانمان می‌دهد که چطور می‌شود وسط یک مهره شیشه‌ای یک گل رز سفید فوق العاده زیبا رویاند! به شیشه بی‌رنگ مذاب باریکه‌هایی از شیشه سفید اضافه می‌کند. سحرآمیز است. باریکه‌های بی‌نظم سفید در شیشه رشد می‌کنند و باز می‌شوند و تبدیل می‌شوند به یک گل سفید شکفته زیبا!

حالا نوبت ماست

دست‌هایمان از شوق تجربه کردن این کار می‌لرزد! می‌گوید: «چرا که نه؟ کی می‌خواهد اول پشت میز بنشیند؟» رنگ‌هایمان را انتخاب می‌کنیم و به نوبت پشت مشعل می‌نشینیم. کمک می‌کند تا شیشه را ذوب کنیم و یکنواخت بچرخانیم و شکل بدهیم. خیلی جالب است. سخت‌تر و هیجان انگیزتر از آن است که فکر می‌کردم. با هیجان مهره‌ای را که ساخته‌ایم توی دست می‌گیریم. حس عجیبی است. انگار زیبا ترین چیز جهان را ساخته باشیم!

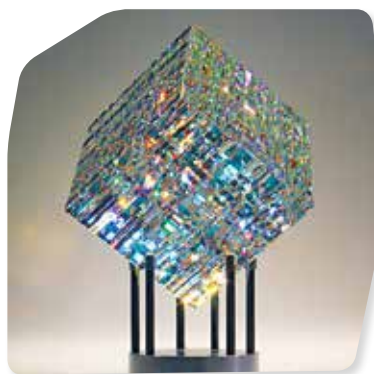
همه چیز از ته راهرو شروع شد!

می پرسیم: «چطور شد که این رشته را انتخاب کردید؟» می گوید: «شانس! رفته بودم که در هنرستان برای رشته عمران ثبت نام کنم. گفتند ظرفیت ندارد. مدیر گفت: ته راهرو برای رشته شیشه گری ثبت نام می کنند. می خواهی بروی؟ رفتم و همه چیز از ته راهرو شروع شد. تا حالا از شیشه دست نکشیده ام. وقتی به کارگام می آیم همه چیز از یادم می رود. زمان، گرسنگی، گرمای مشعل. می دانی؟ شیشه جادوی قشنگی دارد!

استاد حیاس می گفت: «شیشه نهایت ندارد. همیشه چیز تازه ای برای یاد گرفتن هست و همین آدم را سر زنده نگه می دارد. اما برای این بتوانید یک مهره بی نقص درست کنید، باید ماه ها تمرین کنید. نگران نباشید! مطمئنم که لذت می برید!»

مجسمه ماهی سیاه کوچولو با الهام از قصه ماهی سیاه کوچولو نوشته صمد بهرنگی کاری از استاد حیاس. در موزه آبگینه.

تکنیک ساخت منشورهای تو در تو با شیشه

این گوی ها با همین تکنیک درست شده اند. زیبا، پیچیده و سحر آمیزند. درست مثل یک باغ بزرگ در یک تیلۀ کوچک!

سرک کشیدن در اسرار کیمیاگران

استاد حیاس می گوید: «شیشه گری همیشه از اسرار کیمیاگران بوده است. در ایتالیای قرون وسطا مجازات شیشه گرانی که اسرار کارشان را به دیگران می گفته اند مرگ بوده.» برای سال های سال شیشه گرها در جزیره مورینو زندانی بودند و حق خروج از آنجا را نداشتند چون ممکن بود رازهای این حرفه را به دیگران آموزش بدهند. به همین دلیل ایتالیا تا سال های سال مهم ترین جای دنیا در این صنعت بود.

شاید این نگین ها را در گردنبندها یا انگشترها دیده باشید. همه آن ها را به عنوان یک سنگ طبیعی (به نام دلر با) می شناسند. استاد حیاس می گوید: «این ها سنگ نیستند! طبیعی هم نیستند. این ها نوعی شیشه اند که هنوز هم که هنوز است، شیشه گران ایتالیایی راز ساخت آن ها را برای هیچ کس فاش نکرده اند!»

حیاس حسینی متولد ۱۳۵۷، در استان کرمانشاه، و فارغ‌التحصیل از «هنرستان فنی پیام شهید» در رشته شیشه‌گری علمی و آزمایشگاهی است. او مدرک درجه ۲ هنری و دوره‌های طراحی، مجسمه‌سازی و شیشه‌گری را در ایران و باکو و ترکیه گذرانده است. حیاس حسینی مهارت‌های شیشه‌گری حرارت مستقیم، و تکنیک‌های جدید آن را زیر نظر استادان مشهور شیشه‌ای ایتالیا فرا گرفته و اکنون در حال ساخت مهره‌های شیشه‌ای با تأثیر از مهره‌های یافته شده در چغازنبیل است. استاد حیاس در ساخت تئون هم مهارت دارد. خبر خوب این است که استاد حیاس گاه گاهی در دانشکده هنر یا موزه آبگینه کارگاه آموزشی برپا می‌کند و یا در کارگاه خودش به کسانی که علاقه دارند، آموزش می‌دهد.

میز هیجان‌انگیز یک شیشه‌گر پر از میله‌های شیشه‌ای رنگی

حجم‌هایی بر اساس خط، اثر استاد حیاس

از یک تا پنج چه نمره‌ای به این گزارش می‌دهید؟ لطفاً نظرتان را برای ما بفرستید.

پیشنهاد

- اگر تهرانید یا گذارتان به تهران افتاد، حتماً به موزه آبگینه سر بزنید و شیشه‌های باستانی ایرانی را در کنار کارهای استادان معاصر ببینید. اگر می‌خواهید هنرمند این رشته باشید، هم می‌توانید در هنرستان و دانشگاه شیشه‌گری بخوانید و هم می‌توانید در کارگاه‌ها کار آموزشی کنید.
- می‌توانید برای اینکه بیشتر با این هنر آشنا بشوید در اینترنت جست‌وجو کنید و فیلم‌های زیادی از کارگاه‌ها و تکنیک‌های تازه شیشه‌گری ببینید.

کهکشان در یک تیلۀ شیشه‌ای

نمونه‌هایی از شیشه‌گری باستانی ایران در موزه آبگینه